

Mobbing - en allvarlig stressor?

Mobbingens konsekvenser för högstadieungdomar ur ett könsperspektiv

Isabell Sjöberg

Luleå tekniska universitet

C- uppsats

Psykologi

Institutionen för Arbetsvetenskap

Avdelningen för Teknisk Psykologi

**Mobbing - en allvarlig stressor?
Mobbingens konsekvenser för högstadieungdomar
ur ett könsperspektiv**

Isabell Sjöberg

Psykologi C
Luleå Tekniska Universitet
Institutionen för Arbetsvetenskap
Avdelningen för Teknisk psykologi

Abstract

The purpose of this paper was to explore whether any differences between boys and girls regarding the consequences for victims of bullying existed or not. The research questions were: How does peer victimization affect girls and boys health, respectively? How can bullying affect how boys and girls look at the future, respectively? Are there any differences between victimized boys and girls with respect to alcohol and drug abuse? Are there any differences between victimized girls and boys with respect to experienced safety? The underlying theory was that bullying is a type of stressor. The research questions were answered by a correlation study. The results yielded no major differences between victimized and non-victimized adolescents or between the sexes. This was partly explained as having reference to bully-victims social support in other parts in their life. The conclusion drawn was that further research is needed to discover possible long-term consequences of bullying.

Keywords: Bullying, Stress, Coping, Gender Differences

Abstrakt

Syftet med denna uppsats var att utröna om det finns skillnader mellan könen när det gäller konsekvenser av att vara utsatt för mobbing. Frågeställningarna var: Hur påverkas flickors respektive pojkars hälsa av att vara utsatt för mobbing? Hur kan mobbing forma flickors respektive pojkars syn på framtiden? Finns skillnader mellan mobbade flickors respektive pojkars alkohol- och drogmissbruk? Finns skillnader mellan mobbade pojkars respektive flickors upplevda trygghet? Mobbing sågs i föreliggande arbete som en form av stress. Frågeställningarna besvarades med hjälp av en korrelationsanalys av enkätsvar givna av högstadieelever. I resultaten framkom inga större skillnader mellan mobbade och icke-mobbade eller mellan könen, vilket delvis förklarades av att mobbade hade socialt stöd på annat håll. Slutsatsen som drogs var att uppföljande forskning behövs för att upptäcka eventuella konsekvenser av mobbing på längre sikt.

Nyckelord: Mobbing, Stress, Copingstrategier, Könsskillnader

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Teoretiskt ramverk	1
<i>Mobbing</i>	1
Definition av mobbing	1
Könsskillnader	1
Konsekvenser för offret	3
Mobbing som en form av stress	3
<i>Stress</i>	4
Negativ stress	4
Stressens ursprung	4
Stressens konsekvenser	4
Stress och psykologi	5
<i>Psykologiska stressorer</i>	5
<i>General Adaption Syndrome (GAS)</i>	5
<i>Psykologiska responser på stress</i>	6
<i>Stressmedlare</i>	7
Utbrändhet	8
Könsskillnader	8
<i>Utvärdering av en stressor</i>	8
<i>Copingstrategier</i>	8
<i>Biologiska skillnader</i>	9
<i>Mobbing, stress och könsskillnader</i>	9
3. Syfte och frågeställningar	10
4. Metod	10
<i>Respondenter</i>	10
<i>Mätinstrument</i>	10
<i>Procedur</i>	10
<i>Avgränsningar</i>	11
5. Resultat	11
<i>Mobbings konsekvenser på:</i>	
<i>Hälsan</i>	11
<i>Trygghetskänslan</i>	13
<i>Synen på framtiden</i>	14
<i>Alkohol- och drogmissbruk</i>	15
6. Diskussion	16
<i>Hälsa</i>	16
<i>Trygghetskänsla</i>	17
<i>Synen på framtiden</i>	17
<i>Alkohol- och drogmissbruk</i>	18
<i>Sammanfattning</i>	18
<i>Metoddiskussion</i>	18
<i>Etiska överväganden</i>	19
<i>Framtida forskning</i>	19
7. Referenslista	20

Bilaga A: Data erhållen från Internet via LUPP:s analysprogram

Bilaga B: Ungdomsenkäten LUPP

1. Inledning

Mobbing är ett allvarligt problem i landets skolor, inte minst i högstadieskolorna. Att redovisa en exakt siffra på i vilken utsträckning mobbing förekommer är svårt då olika undersökningar varierar med avseende på hur frågorna till berörda elever ställts, men enligt Skolverkets nationella kvalitetsgranskning (2000) ansåg 19 % av högstadieeleverna att mobbing var ett allvarligt problem på deras skola. För att kunna förhindra mobbing krävs kunskap inom området. Studier rörande könsskillnader i mobbingmetoder har tidigare genomförts (Reid, Monsen, & Rivers, 2004; Eriksson, Lindberg, Flygare, & Daneback 2002) men oftast har dock könsskillnader när det gäller konsekvenser av mobbing oftast förbisetts.

2. Teoretiskt ramverk

Mobbing

Definition av mobbing

”När en eller flera personer, upprepade gånger, under en längre tid, utsätter en eller flera individer för medvetna, aktiva destruktiva handlingar och/eller uteslutning” (Höistad, 2001, s.73).

Gemensamt för de definitioner av mobbing som många författare använder sig av är att mobbing är ett systematiskt beteende som sker över en längre tidsperiod. Björk (1999) menar att det som skiljer olika definitioner av begreppet mobbing åt är att de nyare definitionerna har en mer individualistiskt prägel än de äldre som är mer grupp fokuserade. Som ett exempel nämner hon Pikas (refererad i Björk, 1999) definition: ”Mobbing är medvetna, icke-legitima fysiska eller psykiska angrepp och/eller uteslutningar ur gemenskapen, som riktas mot en enskild person i underläge av en grupp vars medlemmar förstärker varandras beteende i interaktion.” (s. 21). En annan gemensam nämnare mellan definitionerna är att mobbing inte bara kan innebära ett aktivt angrepp mot en individ utan också en uteslutning av denna ur gemenskapen, d.v.s. utfrysning (Björk, 1999).

Andra karaktäristika hos mobbing som Olweus (1993a; 1994a refererad i Eriksson m.fl., 2002) och ett flertal andra (Slee & Rigby, 1993; Smith, Madsen, & Moody, 1999; Baldry & Fallington, 1999 refererade i Eriksson m.fl., 2002) framhäver är att mobbing är ett intentionellt handlande. Mobbing sker inte oavsiktligt utan förövaren har ett mål med beteendet, nämligen att skada den utsatte. Mobbing brukar avgränsas som något som sker mellan skolbarn i en skolkontext, något som kan förhindra jämförelser mellan andra typer av mobbing (Eriksson m.fl., 2002).

Könsskillnader

Vad forskningen inom området könsskillnader och mobbing har konstaterat är att pojkar oftast utsätts för direkt mobbing i form av exempelvis sparkar, slag och hot medan flickor oftare utsätts för indirekt mobbing i form av exempelvis ryktesspridning och utfrysning (Owens,

Shute, & Slee, 2000, 2001; Baldry, 1998; Borg, 1999 refererade i Eriksson m.fl., 2002). Pojkar har betraktats som det mer aggressiva könet då det är de som utsätter andra för direkt mobbing (Eriksson m.fl., 2002). Forskning har visat att manliga mobbare 3-4 gånger mer sannolikt utsätter andra för fysiskt våld (Reid m.fl., 2004).

På senare tid har dock en ny syn på aggression börjat framträda, nämligen en som definierar flickornas indirekta mobbing; den relationella aggressionen. Flickor är alltså aggressiva på ett annat sätt än vad pojkar är och använder sig i högre grad av indirekt mobbing, även om också pojkar kan vara relationellt aggressiva (Eriksson m.fl., 2002). Det finns vissa indikationer på att verbal mobbing kan få allvarigare konsekvenser på lång sikt jämfört med fysisk mobbing (Reid m.fl., 2004).

Owens, Shute, & Slee (2000, 2001 refererade i Eriksson m.fl., 2002) forskning visar att det endast finns små skillnader mellan könen beträffande mobbing mellan 8 och 12 års ålder. Det är från ca 15 års ålder som flickorna lämnar den direkta mobbingen och övergår till den indirekta. Den indirekta mobbingen kan bestå av att sprida rykten, kritisera den utsatta och avvisande beteenden såsom utfrysning och att stirra på ett hotfullt sätt. Flickors mål med mobbingen är att skada offrets relationer och känsla av gruppsammanhållning (Eriksson m.fl., 2002).

Viss forskning, bl.a. Kallotis (refererad i Reid m.fl., 2004) pekar på att mobbing är vanligare bland pojkar. Detta har dock kritiserats då andra forskare, bl.a. Craig & Pepler (refererad i Mishna, Scarcello, Pepler, & Wiener, 2005), anser att det beror på att endast den fysiska mobbingen som pojkar utsätter varandra för uppmärksammas medan den relationella aggressionen typisk för flickor som mobbar ignoreras. Att sprida rykten och ge öknamn har bland både lärare och elever nekats till att vara mobbing (Reid m.fl., 2004). Craig, Henderson, & Murphy (refererad i Mishna m.fl., 2005) fann i sin undersökning att lärare tog allvarigare på fysisk mobbing och ofta inte blandade sig i om det endast rörde sig om verbal aggression och uteslutning.

Mishna m.fl. (2005) fann i sin kvalitativa undersökning om lärares förståelse av mobbing att många av lärarna inte tog verbal mobbing och utfrysning på allvar. Detta trots att föräldrar i vissa fall klagat på att deras barn var utsatt. En lärare menade att en flicka som av pojkar blev fräntagen sina saker och given öknamn egentligen inte var utsatt för mobbing utan uppvaktad av pojkarna. Många av lärarna uppgav att de inte visste hur de skulle handskas med indirekt mobbing då det inte gick att genomföra liknande disciplinära åtgärder som vid fysisk mobbing (att skicka mobbaren till rektorn). Vissa var dessutom rädda för att pratandet bakom ryggen skulle öka ytterligare med dylika åtgärder.

Den vanligaste förklaringen till att flickor utsätter andra för indirekt mobbing är att de vill komma från den gråa vardagen och skapa upprymdhet. Denna upprymdhet kommer av att flickor vill höra och förmedla skvaller. Detta för att få den uppmärksamhet av kamraterna som flickor söker. Flickor vill också tillhöra ”den rätta gruppen”, något som gör att de kan hindra andra att komma in i gruppen på deras bekostnad. En förlust av en intim relation kan stå en flicka dyrt då detta kan leda till att hon blir föremål för skvaller. Studier (Crick & Grotpeter, 1995, refererade i Eriksson m.fl., 2002) har visat att flickor som utsätts för indirekt mobbing upplever en starkare emotionell stress än utsatta pojkar. De effekter av indirekt mobbing som kan påvisas är bl.a. rädsla, oro och depression (Eriksson m.fl., 2002).

Konsekvenser för offret

Att vara utsatt för mobbing är sammankopplat med allvarliga anpassningsproblem, bl.a. depression, ångest, tillbakadragenhet, lågt självförtroende, ensamhet, självmordsbenägenhet, avvisning från skolkamraternas sida och brist på vänner. Studier har visat att åtminstone många av dessa anpassningsproblem är direkt sammankopplade med en tidigare utsatthet för mobbing (Juvonen & Graham, 2001).

Studier (Williams, Chambers, Logan, & Robinson 1996; Kumpulainen, 1998; Forero, McLellan, Rissel, & Bauman, 1999 refererade i Juvonen & Graham, 2001) har också visat att mobbing kan ha konsekvenser för offrets hälsa då det är större sannolikhet att dessa offer lider av dålig hälsa, både ur en fysiologisk och ur en psykologisk synvinkel. En möjlig förklaring till denna sämre fysiska hälsa hos offer för mobbing är att utsattheten skadar immunsystemet och att offren på grund av detta blir mer sårbara för infektioner och sjukdomar. En annan förklaring är att de psykologiska effekterna såsom ångest kan ge upphov till de somatiska konsekvenserna (Juvonen & Graham, 2001).

Konsekvenserna av mobbing på den psykiska hälsan kan bestå ända upp i vuxen ålder. Mer kortsiktiga konsekvenser är enligt Leyman (refererad i Eriksson m.fl., 2002) bl.a. kommunikationssvårigheter, svårighet att upprätthålla sociala kontakter och psykosomatiska symptom såsom huvudvärk och magont.

Rigby (2000) drar slutsatsen att de elever som är mest utsatta av sina klasskamrater och upplever det lägsta sociala stödet bör vara de som mår sämst. Detta grundar författaren på forskning som visat att mobbing kan få allvarliga långsiktiga konsekvenser för offret samt att socialt stöd är positivt korrelerat med en god hälsa och en god anpassningsförmåga.

Socialt stöd kan vara materiellt (en erbjudan om handgriplig hjälp), kognitivt (hjälp att fundera igenom ett problem) och emotionellt (ett gillande). Detta kan fungera som en buffert mot stress. Bufferhypotesen visar att socialt stöd har olika påverkan på en individ beroende på dennes stressnivå. Ju mer stressad en individ är, desto mer välgörande skulle socialt stöd vara. Därför ställde Rigby (2000) upp en hypotes om att de mest mobbade och socialt utstötta individerna är de som skulle gynnas mest av socialt stöd. En annan hypotes var att de elever som var både mobbade och upplevde sig ha lågt socialt stöd skulle vara de elever som mår sämst. Båda hypoteserna bekräftades med endast en liten variation mellan könen.

Mobbing som en form av stress

I detta arbete ses mobbing som en form av stress. Newman, Holden, & Delville (2005) valde att i sin studie se mobbing som en kronisk stressor baserat på att mobbing har bevisade psykologiska och fysiologiska konsekvenser som överensstämmer med stressens. I sin studie undersökte de elever som före och under high-schooltiden varit utsatta för mobbing, stresssymptom och isolation och sambandet mellan dessa. Resultaten pekade på att en kronisk utsatthet för mobbing förutspådde en högre frekvens av stresssymptom (depression, dissociation och sömnstörningar) under high-schooltiden om den upplevda isolationen från andra också var högre än genomsnittets (Newman m.fl. 2005).

Tehrani (2004) undersökte i sin studie om mobbing på arbetsplatsen mobbing som en möjlig utlösare till posttraumatiskt stressyndrom. Detta byggde författaren bl.a. på en studie av Leymann & Gustavsson (refererad i Tehrani, 2004) som visade att mobbing framkallar symptom på posttraumatiskt stressyndrom med liknande sannolikhet som efter en våldtäkt. Tehranis (2004) resultat visade att mobbing ökar sannolikheten för upplevda symptom på posttraumatiskt stressyndrom såsom upphetsning, undvikande beteende och återupplevelser.

Stress

Negativ stress

Om de faktorer som stressar en individ är intensiva, återupprepas eller är varaktiga över tid påverkas denne negativt. Konsekvenserna av detta blir i lindrigare fall en kronisk känsla av att vara jagad och otillräcklig. I mer allvarliga fall kan konsekvenserna vara hjärtinfarkt, ångest och depression. Den kognitiva förmågan påverkas också på så sätt att individen får svårare att minnas och lära sig nya saker och blir irriterad och drar förhastade slutsatser, något som ökar risken för misstag. Negativ stress kan också bli en ond cirkel och leda till nya problem som i sin tur leder till mer negativ stress. Den yttersta följden av detta kan vara självmord (Assadi & Skansén, 2000).

Stressens ursprung

Antalet faktorer som kan orsaka stress är oändliga eftersom allt i en individs omgivning och även dennes tankar kan orsaka stress. När det gäller relationer till andra är möjliga stressfaktorer (s.k. stressorer) bl.a. spänningar, hot, brist på kommunikation och ensamhet. Bland de faktorer inom individen som kan orsaka stress finns ångest, sömnsvärigheter och sjukdom (Assadi & Skansén, 2000).

Olika individer har olika förutsättningar att hantera stress. En stabil och bra självbild tillsammans med positiva erfarenheter ökar motståndskraften. Även ett bra socialt nätverk kan öka motståndskraften mot stress (Assadi & Skansén, 2000).

Stressens konsekvenser

En vanligt förekommande grupp av stressreaktioner är de som inte är snabbt övergående men som heller inte behöver leda till någon sjukdom. Exempel på dessa är oro och ångest, dålig mage och spänningshuvudvärk (Assadi & Skansén, 2000).

Stressforskaren Lennart Levi (refererad i Assadi & Skansén, 2000) har samlat en grupp åkommor som kan följa av stress under namnet anomiskt syndrom. I detta syndrom ingår både fysiska och psykiska besvär tillsammans med missbruk, dålig självkänsla och en upplevelse av maktlöshet.

Stressens konsekvenser för hälsan kan vara att den kan förvärra en redan existerande smärta eller sjukdom samtidigt som långvarig stress kan försämra immunförsvaret och öka kroppens mottaglighet för nya infektioner. Dessa nya åkommor leder i sin tur till mer stress och det kan vara svårt att se vad som egentligen föder vad. Stress kan också leda till beteenden som är hälsovådliga som exempelvis alkoholmissbruk, rökning och tröstätande (Assadi & Skansén, 2000).

En annan faktor som tycks öka den stress en individ upplever är bristande kontroll. Positiv stress är ofta höga krav i kombination med stor kontroll medan negativ stress består av att kraven är höga samtidigt som möjligheten till kontroll är låg (Danielsson, 2003).

Stress och psykologi

Forskning har visat att den stress en individ utsätts för i sitt liv påverkar dennes psykiska och fysiska hälsa. Ilkska, aggressivitet, pessimism och depression har associerats med fysiska sjukdomar liksom brist på motion, bristfällig diet, rökning och alkohol- och drogmisbruk (Bernstein, Penner, Clarke-Stewart, & Roy, 2003).

Psykologiska stressorer

Alla händelser som kan tvinga en individ att anpassa eller förändra sig kan fungera som en psykologisk stressor. Både positiva och negativa händelser kan verka stressande men negativa händelser får tydligare psykologiska och fysiologiska konsekvenser. I de negativa händelserna ingår bl.a. katastrofer och kroniska stressorer. Katastrofer är plötsliga och oväntade händelser som exempelvis misshandel eller sexuella trakasserier. Kroniska stressorer är stressorer som pågår över en lång tid som exempelvis en sjukdom eller en utsatthet för diskriminering eller liknande (Bernstein m.fl., 2003).

General Adaption Syndrome (GAS)

Hans Selye (refererad i Bernstein m.fl., 2003) har genom sina observationer av djur och människor utvecklat en teori, GAS, som innebär att de fysiska reaktioner som stress utlöser följer ett visst mönster och uppkommer som en anpassning till en stressor. Första steget i processen är alarmreaktionen som är en fly- eller fäktarespons. Är stressoren mild, som exempelvis ett varmt rum, blir reaktionen inte så dramatisk, exempelvis ett reglerande av kroppstemperaturen. Är stressoren däremot en mer allvarlig sådan kan mer dramatiska alarmreaktioner framkallas där all kroppens energi mobiliseras (Bernstein m.fl., 2003).

Alarmreaktioner kontrolleras av autonoma nervsystemet (ANS) genom de organ och körtlar som är en del av det sympatiska adrenomedullära systemet. Stressorer inleder en process i hjärnan som börjar med att hypotalamus aktiverar ANS som i sin tur stimulerar medulla i adrenalinkörteln. Denna utsöndrar katekolaminer, i synnerhet adrenalin och noradrenalin, som cirkulerar i blodomloppet och aktiverar olika organ såsom lever, njurar, hjärta och lungor. Resultatet av detta är bl.a. ökat blodtryck, muskelspänningar och höjt blodsocker. Även en tillfällig utsatthet för en mild stressor lämnar sina spår. Stressorer aktiverar dessutom hypotalamiska-adrenokortikala systemet i vilken hypotalamus stimulerar hypofysen som i sin

tur utsöndrar hormoner såsom adrenokortikotropiskt hormon (AKTH). Detta stimulerar binjurarnas cortex att utsöndra kortikosteroider som har som uppgift att frigöra kroppens lagrade energi och att motverka inflammationer. Den övergripande roll som dessa system har är alltså att uppbringa nödenergi. Ju längre tid en stressor varar, desto mer energi behöver alltså kroppen förbruka (Bernstein m.fl., 2003).

Om stressoren inte upphör under den första fasen går kroppen över i nästa fas, motståndsfasen. Den mängd energi som utlöses i denna fas för att anpassa kroppen till stressoren är mindre än i den första fasen. Trots detta förbrukas ändå en stor mängd energi. Denna dränering av kroppens energidepåer kan leda till den tredje fasen, utmattningsfasen. Utmattningsfasen karaktäriseras av exempelvis skador på hjärta och blodkärl som följd av för hög adrenalin- och kortisolnivå. Även kroppens immunsystem kan försämrats, något som kan leda till ett flertal olika sjukdomar där alltifrån förkylningar till hjärtsjukdomar ingår (Bernstein m.fl., 2003).

Psykologiska responser på stress

Seyles (refererad i Bernstein m.fl., 2003) modell har kritiserats för att inte fästa tillräcklig vikt vid psykologiska faktorer roll vid stress. Dessa faktorer består av emotionella, kognitiva och beteendemässiga förändringar (Bernstein m.fl., 2003).

Emotionella responser

Emotionella responser uppstår tillsammans med de fysiska vid utsatthet för en stressor. Vanligtvis avtar de emotionella stressresponserna kort efter att stressoren försvunnit men om stressoren fortsätter att närvara över en lång tid eller med korta intervaller så kan de emotionella stressresponserna kvarstå. Detta leder till att individen oftare känner sig spänd, irriterad och orolig (Bernstein m.fl., 2003).

Kognitiva responser

Kognitiva responser på stress karaktäriseras av en minskad koncentrations- och minnesförmåga samt en minskad förmåga att tänka klart. Detta kan bero på ett ältande av stressfulla händelser. Ett annat besläktat fenomen är katastroftänkande i vilket individen överdriver potentiella konsekvenser som en negativ händelse kan få. Exempel på detta är en skolelev som ständigt tänker "alla andra är bättre än mig" (Bernstein m.fl., 2003).

Ältande och katastroftänkande försämrar en individs kognitiva funktioner och bidrar till oro och andra emotionella responser som försämrar prestationsförmågan ytterligare. Dessa responser kan också leda till att uppmärksamheten begränsas och möjliga problemlösningalternativ förbises (Bernstein m.fl., 2003).

Beteendemässiga responser

När en individ söker fly eller undvika en stressor kan det innebära att denne säger upp sig från jobbet, hoppar av skolan, ökar sin alkoholkonsumtion eller t.o.m. begår självmord. Aggression är också en vanlig beteendemässig respons på stress (Bernstein m.fl., 2003).

Stressmedlare

Vilken betydelse en stressor kan få beror till stor del på individen som är utsatt för den; olika individer gör olika bedömningar av samma stressor. Studier (Goode, Haley, Roth, & Ford, 1998; Lazarus, 1999, refererade i Bernstein m.fl., 2003) har visat att om individen ser stressoren som en utmaning istället för som ett hot upplevs stressoren som mer hanterlig. Stor betydelse för denna bedömning av en stressor är upplevd förutsägbarhet och kontroll (Bernstein m.fl., 2003).

Förutsägbarhet och kontroll

De stressorer som har störst påverkan på en individ är de som upplevs som oförutsägbara; de kan dyka upp när som helst. Detta gäller särskilt intensiva och kortvariga stressorer. Förutsägbarhet skapar mindre stress, något som demonstreras i Schulz (refererad i Bernstein m.fl., 2003) studie där de änkor och änklingar som haft tid att förbereda sig för partnerns bortgång uppvisade mindre misstro, oro och depression än de vars partner avlidit plötsligt.

Dock så har Abbot, Shoen, & Badias (refererade i Bernstein m.fl., 2003) forskning på djur visat att förutsägbara stressorer för dem kan ha mer skadlig inverkan än icke-förutsägbara stressorer om individen utsätts över en längre tidsperiod.

Huruvida en individ upplever sig ha kontroll över en stressor eller inte påverkar också konsekvenserna av denna. Studier som utförts i USA, Sverige och Storbritannien (Bosma m.fl., 1997; Cheng m.fl., 2000; Hancock, 1996, refererade i Bernstein m.fl., 2003) har visat att arbetare som upplever sig ha kontroll över sin arbetsituation har bättre hälsa än sina kollegor med motsatta upplevelser. Forskning (Egbert refererad i Bernstein m.fl., 2003) inom sjukvården har visat att patienter som givits instruktioner angående hur de ska hantera smärta efter genomgången operation snabbare återhämtar sig jämfört med patienter som inte fått dessa instruktioner. Individer som inte upplever sig ha kontroll över negativa händelser får oftare psykiska och fysiska problem och upplever en hjälp- och hopplöshet som kan leda till depression (Bernstein m.fl., 2003).

Socialt stöd

Socialt stöd betecknar resurser en individ får från andra individer såsom vänner och familjemedlemmar. Dessa bildar tillsammans en individs sociala nätverk. Forskning (Foster, 2000; Holahan m.fl., 1997; Penner, Dovidio, & Albrecht, 2001; Savelkoul m.fl., 2000, refererade i Bernstein m.fl., 2003) har visat att ett välfungerande socialt nätverk kan eliminera och mildra stress och bidra till copingresurser vid en utsatthet för en stressor. De stressreducerande effekter som socialt stöd kan ha har demonstrerats vid en mängd olika stressorer såsom cancer, krig, en anhörigs död, AIDS och etnisk diskriminering. Vissa forskare (House, Landis, & Umberson, 1998; Kiecolt-Glaser & Newton, 2001, refererade i Bernstein m.fl., 2003) hävdar att en brist på socialt stöd kan vara lika hälsofarligt som rökning, fetma och brist på motion eftersom en brist fördubblar en individs risk att dö till följd av en sjukdom, självmord eller andra skäl. Socialt stöd främjar en god hälsa och återhämtning från sjukdom (Bernstein m.fl., 2003).

Utbrändhet

När en individ kontinuerligt utsätts för stress kan det leda till en ständigt ökande psykologisk och fysiologisk dysfunktion. Tidigare engagerade arbetare och familjemedlemmar kan bli ignoranta, oengagerade, impulsiva eller riskbenägna. Vissa slutar gå till jobbet, inleder ett alkohol- eller drogmissbruk och blir lättirriterade, misstänksamma, tillbakadragna och deprimerade (Bernstein m.fl., 2003).

Könsskillnader

Utvärdering av en stressor

Forskning (Cole & Sapp, 1988; Mak, Blewitt, & Heaven, 2004; Ptacek, Smith, & Zanas, 1992; van Nieuwenhuizen & de Ridder, 1994, refererade i Olff, Langeland, Draijer, & Gersons, 2007) har visat att det existerar skillnader mellan hur män och kvinnor bedömer stressorer. Kvinnor är mer benägna än män att rapportera en känsla av hot och/eller förlust. Denna bedömning har kopplats till ökad psykopatologi bland kvinnor i vilken affektiva störningar ingår. Kvinnor rapporterar också oftare händelser som stressframkallande och upplever sig ha mindre kontroll och färre copingstrategier. Huruvida en stressor uppfattas som ett hot eller som en utmaning kan ha kopplingar till personlighet. Detta visar på ytterligare könsskillnader då personlighetsdrag i viss mån kan kopplas till kön (Olff m.fl., 2007).

Det har framkommit att en förklaring till könsskillnader inom området stress är att kvinnor lättare uppmärksammar indikationer på hot (Kemp, Silberstein, Armstrong, & Nathan, 2004; McClure 2004; Stroud, Salovey, & Epel, 2002, refererade i Olff m.fl., 2007). Ett annat förslag är att skillnader mellan mäns och kvinnors kognitiva utvärdering av stress beror på olika utvecklade cerebrala hemisfärer (Olff m.fl., 2007).

Copingstrategier

När det gäller copingstrategier har skillnader mellan könen framkommit. Vissa menar att kvinnor använder mindre effektiva copingstrategier (Ptacek m.fl., 1994; Tamres, Janicki, & Helgeson, 2002, refererade i Olff m.fl., 2007).

Oavsett kön är undvikande, bortkoppling, social isolation, självdestruktivitet och anklagande av sig själv eller andra olämpliga copingstrategier. Empiriska resultat (Matud, 2004, refererad i Olff m.fl., 2007) har visat att kvinnor i större utsträckning använder sig av mer emotionella och undvikande copingstrategier än män. Detta överensstämmer med att kvinnor socialiseras att vara passiva och känslofokuserade medan män socialiseras att vara aktiva och instrumentella. Vid traumatisk stress är det vanligare hos kvinnor att ha ett problematiskt förhållande till alkohol och även psykologisk dissociation är vanligare hos kvinnor. Undvikande copingstrategier, speciellt flyktundvikande, kan indikera en senare uppkomst av posttraumatiskt stressyndrom (Olff m.fl., 2007).

Biologiska skillnader

Olf m.fl. (2007) föreslår i sin stressmodell att aktiveringen av stressresponssystemet är ett psykobiologiskt fenomen. Den utsatte uppfattar och bedömer stressoren och aktiverar sedan automatiskt den biologiska responsen utefter de krav stressoren ställer. Skillnader mellan könen gällande kortisolnivå vid stress har funnits hos nyfödda, något som kan påverka stressresponser senare i livet (Dienstbier, 1989, refererad i Olf m.fl., 2007). Liknande skillnader har också framkommit hos vuxna (Olf m.fl., 2007).

Taylor (refererad i Olf m.fl., 2007) föreslår att kvinnor och män har olika stressresponser p.g.a. att olika beteenden har belönats genom evolutionen. Modellen bygger på att kvinnor har, som följd av hormonet oxytocin som verkar tillsammans med reproduktiva hormoner, främst östrogen, en omvårdnadsrespons i stressfulla situationer. Kvinnor är då bäst på att hantera stressituationer genom att maximera överlevnadschansen för sig och sin avkomma. Detta gör att de lättare knyter sociala band för att skydda sig mot stress. Högre nivåer av oxytocin har associerats med en minskning av oro och stress, en ökning av positiva sociala relationer och föräldraomvårdnad samt utsläckning av undvikande beteende (Olf m.fl., 2007).

Kvinnor uppvisar mer komplicerade biologiska reaktioner mot stress p.g.a. de hormonvariationer menscykeln ger. Detta leder till att de stressreaktionsmönster forskning visar kan variera som följd av var kvinnan befann sig i sin cykel. Slutsatser om att kvinnor har svårare att återhämta sig efter en stressupplevelse har dock dragits av Frankenhaeuser, Lundberg, Fredrikson, Melin, Tuomisto, & Myrsten (refererade i Olf m.fl., 2007).

Mobbing, stress och könsskillnader

Eftersom ett kriterium för vad som kan definieras som mobbing är att beteendet ska återupprepas och vara varaktigt över tid kan mobbing ses som en form av negativ stress. Enligt Assadi & Skansén (2000) kan en stabil och god självbild tillsammans med positiva erfarenheter och ett starkt socialt nätverk motverka stresssymptom. Det kan antas att ett offer för mobbing inte innehar dessa resurser i samma utsträckning som icke-mobbade. Enligt Danielsson (2003) ökas en individs upplevda stress om individen inte upplever sig ha kontroll över situationen. Denna brist på kontroll över situationen kan antas vara fallet i offrets upplevelse av mobbing. Mobbing ses i föreliggande arbete som någonting oförutsägbart, offret vet inte vad som ska hända eller när, utan kontrollen ligger helt i mobbarens/mobbarnas händer. Eftersom oförutsägbar stress har störst påverkan på en individ (Bernstein m.fl., 2003) kan ett antagande om att ett mobboffer är utsatt för en stark stress göras.

Skillnader i hur flickor och pojkar mobbar har i tidigare forskning framkommit, något som gör det rimligt att anta att flickors och pojkars utsatthet för mobbing får olika konsekvenser (Eriksson, 2002). Möjligtvis får flickors utsatthet allvarligare konsekvenser då indirekt mobbing kan få allvarligare konsekvenser (Reid, 2004). Även de studier som visat att lärare inte uppmärksammar indirekt mobbing på samma sätt som direkt mobbing (Mishna, 2005) pekar på allvarligare konsekvenser för en mobbad flicka.

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete var att söka utröna om det finns skillnader mellan hur flickor respektive pojkar påverkas av mobbing. Detta utifrån antagandet att mobbing är en form av stress.

Frågor som undersökningen sökte besvara:

Hur påverkas flickors resp. pojkars hälsa av att vara utsatt för mobbing? Hur kan mobbing forma flickors resp. pojkars syn på framtiden? Finns skillnader mellan mobbade flickors resp. pojkars alkohol- och drogmissbruk? Finns skillnader mellan mobbade pojkars resp. flickors upplevda trygghet?

4. Metod

Respondenter

Respondenterna bestod av alla högstadiel elever (årskurs 7-9) i Mora kommun. Av de elever som besvarade enkäten var 383 pojkar och 359 flickor. Fyra av respondenterna uppgav inte sitt kön och bortsågs därför i analysen av enkätsvaren.

Mätinstrument

Mätinstrumentet som använts är en halvstrukturerad enkät kallad LUPP (Lokal Ungdomspolitisk Uppföljning, Bilaga B) bestående av 77 frågor. Denna enkät har utformats av Ungdomsstyrelsen år 2006 och handlar om ungdomars makt och välfärd i sin kommun. Den berör ett flertal områden gällande ungdomars livskvalitet, nämligen: familje- och bostadssituation, fritid, resor, skolmiljö och elevinflytande, politik och samhälle, trygghet, mobbing, hälsa, arbete och framtidssyn. Syftet med enkäten var att respektive kommun som deltog skulle erhålla information angående vilka åtgärder som måste vidtas för att förbättra ungdomars livssituation. Datat från ungdomsstyrelsens enkät var färdigt inlagd i ungdomsstyrelsens analysprogram LUPP för författaren att analysera.

Procedur

Ungdomsstyrelsen har utformat en enkät angående ungdomars livssituation. Mora kommun har därefter gett alla högstadiel elever i kommunen möjlighet att besvara enkäten via Internet. Författaren fick via mail i uppdrag att analysera delar av denna enkät för att utröna skillnader mellan mobbade och icke-mobbade elever. Författaren har med hjälp av LUPP:s analysprogram på Internet fått fram könsspecifika tabeller över mobbade och icke-mobbades upplevelser av variablerna aktuella för undersökningen. Därefter har de svarsalternativ aktuella för undersökningen valts ut (Bilaga A). Efter detta beräknades phi-korrelationerna för dessa manuellt.

Avgränsningar

Arbetet kommer endast att behandla högstadieläraupplevelser av eventuella konsekvenser av mobbing i en skolkontext. Den kommer inte att beröra möjliga orsaker till mobbing, hos vare sig mobbaren, offret eller omgivningen. Det är endast de utsatta elevernas egna utsagor som beaktades och inte omgivningens syn på situationen.

5. Resultat

Mobbingens konsekvenser på hälsa

Resultaten av korrelationsstudien visade att högstadieungdomar som utsatts för mobbing generellt sett inte hade signifikant sämre hälsa än sina icke-mobbade kamrater (Tabell 1). Någon indikation på att vara utsatt för mobbing leder till sömnstörningar framkom inte heller. Endast på en punkt erhöles en signifikant korrelation, nämligen på frågan rörande magont, där mobbade pojkar oftare hade magont än sina kamrater av samma kön ($r=0,40$, Tabell 2). Motsvarande korrelation för flickor var ej signifikant.

Tabell 1 Allmänt hälsotillstånd

Pojkar	Inte mobbad	Mobbad	N
Bra	187	21	208
Dåligt	8	2	10
N	195	23	218

$r=0,07$, Korrelation mellan dåligt upplevt hälsotillstånd och utsatthet för mobbing

Flickor	Inte mobbad	Mobbad	N
Bra	226	26	252
Dåligt	7	4	11
N	233	30	263

$r=0,16$, Korrelation mellan dåligt upplevt hälsotillstånd och utsatthet för mobbing

Notering. Respondenterna har besvarat frågan "Hur bedömer du ditt allmänna hälsotillstånd?" på en femgradig skala; från "mycket bra" till "mycket dåligt". Alternativet "någorlunda" har i beräkningarna ignorerats. Frekvenserna för svarsalternativen "mycket bra" och "ganska bra" har i tabellen och i korrelationsberäkningen slagits samman till "bra" medan alternativen "ganska dåligt" och "mycket dåligt" har slagits samman till "dåligt".

Tabell 2 *Magont*

Pojkar	Inte mobbad	Mobbad	N
Ofta/regelbundet	12	9	21
Sällan/aldrig	158	9	167
N	170	18	188

$r = 0,40$, Korrelation mellan ofta/regelbundet magont och utsatthet för mobbing

Flickor	Inte mobbad	Mobbad	N
Ofta/regelbundet	34	14	48
Sällan/aldrig	70	8	78
N	104	22	126

$r = 0,27$, Korrelation mellan ofta/regelbundet magont och utsatthet för mobbing

Notering. Respondenterna har besvarat frågan "Hur ofta har du haft följande besvär under senaste halvåret: ont i magen?" på en femgradig skala, från "varje dag" till "mer sällan eller aldrig". Alternativen "någon gång i månaden" och "en gång i veckan" har i beräkningarna ignorerats. Frekvenserna för svarsalternativen "varje dag" och "flera gånger i veckan" har i tabellen och i korrelationsberäkningen slagits samman till "ofta/regelbundet" medan alternativet "mer sällan eller aldrig" översatts till "sällan/aldrig".

När det gäller upplevelse av stress framkom ej heller någon signifikant skillnad mellan mobboffer och icke-mobboffer (Tabell 3).

Könsskillnader i hälsoaspekten sett som en helhet framkom inte då korrelationskoefficienterna på de flesta av de besvarade frågorna var lika för pojkar respektive flickor.

Tabell 3 *Frekvens av stressupplevelse*

Pojkar	Inte mobbad	Mobbad	N
Ofta/regelbundet	67	13	80
Sällan/aldrig	88	5	93
N	155	18	173

$r = 0,18$, Korrelation mellan ofta/regelbunden stressupplevelse och utsatthet för mobbing

Flickor	Inte mobbad	Mobbad	N
Ofta/regelbundet	134	29	163
Sällan/aldrig	36	0	36
N	170	29	199

$r=0,19$, Korrelation mellan ofta/regelbunden stressupplevelse och utsatthet för mobbing

Notering. Respondenterna har besvarat frågan "Hur ofta har du haft följande besvär under senaste halvåret: känt dig stressad?" på en femgradig skala, från "varje dag" till "mer sällan eller aldrig". Alternativen "en gång i veckan" och "någon gång i månaden" har i beräkningarna ignorerats. Frekvenserna för svarsalternativen "varje dag" och "flera gånger i veckan" har i tabellen och i korrelationsberäkningen slagits samman till "ofta/regelbundet" medan alternativet "mer sällan eller aldrig" översatts till "sällan/aldrig".

Mobbings konsekvenser på trygghetskänsla

Mobbing hade en viss påverkan på den uppfattade tryggheten. Detta gäller dock endast för de mobbade pojkarna då de kände sig otryggare på rasterna i skolan än sina icke utsatta kamrater av samma kön ($r=0,51$, Tabell 4). Motsvarande korrelation för flickor var $0,24$. En svag positiv korrelation mellan mobbing och känsla av otrygghet hos pojkar gällde även upplevelse av trygghet på vägen mellan skolan och hemmet ($r=0,35$, Tabell 5). Någon skillnad mellan mobbade flickor respektive icke-mobbade flickor i känsla av trygghet framkom inte på några av frågorna.

Tabell 4 Upplevd trygghet på rasterna i skolan hos pojkar

	Inte mobbad	Mobbad	N
Hög	340	21	361
Låg	2	10	12
N	342	31	373

$r=0,51$, Korrelationen mellan låg upplevd trygghet på rasterna i skolan och utsatthet för mobbing

Notering. Respondenterna har på frågan "Känner du dig trygg på följande ställen: på rasterna i skolan?" fått svarsalternativen "ja, alltid", "ja, oftast" och "nej". Frekvensen för svarsalternativen "ja, alltid" och "ja, oftast" har i beräkningarna slagits ihop till "hög" medan "nej" översatts till "låg".

Tabell 5 Upplevd trygghet på vägen mellan skolan och hemmet hos pojkar

	Inte mobbad	Mobbad	N
Hög	342	27	369
Låg	0	4	4
N	342	31	373

$r= 0,35$, Korrelationen mellan låg upplevd trygghet på vägen mellan skolan och hemmet och utsatthet för mobbing

Notering. Respondenterna har på frågan "Känner du dig trygg på följande ställen: på rasterna i skolan?" fått svarsalternativen "ja, alltid", "ja, oftast" och "nej". Frekvensen för svarsalternativen "ja, alltid" och "ja, oftast" har i beräkningarna slagits ihop till "hög" medan "nej" översatts till "låg".

Tilläggs ska att på en av frågorna angående trygghet, nämligen frågan "Känner du dig trygg på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande?" var bortfallet större jämfört med på övriga frågor. På denna fråga låg bortfallet på 11,1 % för flickor och 9,7 % för pojkar medan det på övriga frågor låg på 1,6-8,4 % där den övre procentsatsen hörde till ovanligheterna.

Mobbingens konsekvenser på synen på framtiden

Inga skillnader mellan mobbade och icke-mobbade elever i respektive könskategori framkom med avseende på framtidssyn. Både flickor och pojkar samt mobbade och icke-mobbade uppvisade liknande positiva syn på framtiden (Tabell 6).

Tabell 6 Allmän syn på framtiden

Flickor	Inte mobbad	Mobbad	N
Positiv	205	29	234
Negativ	5	0	5
N	210	29	239

$r= 0,05$, Korrelation mellan negativ allmän syn på framtiden och utsatthet för mobbing

Pojkar	Inte mobbad	Mobbad	N
Positiv	233	20	253
Negativ	7	2	9
N	240	22	262

$r = 0,09$, Korrelation mellan negativ allmän syn på framtiden och utsatthet för mobbing

Notering. Respondenterna har på frågan "Hur ser du allmänt på framtiden för din egen del?" svarat på en niogradig skala där 1 innebar "är mycket positiv" och 7 "är mycket negativ". Svartalternativen 3, 4 och 5 har ignorerats i beräkningarna. Frekvenserna för svartalternativen 1 och 2 har i tabellen och i korrelationsberäkningen slagits samman till "positiv" medan alternativen 6 och 7 har slagits samman till "negativ".

Mobbings konsekvenser på alkohol- och drogmissbruk

En signifikant skillnad framkom för de alkohol- och drogrelaterade frågorna, nämligen på frågan rörande bruk av alkoholhaltiga drycker. Mobbade flickor drack signifikant oftare alkohol jämfört med både sina icke-mobbade kamrater av samma kön och jämfört med både icke-mobbade och mobbade pojkar ($r=0,79$) (Tabell 7). Detta pekar alltså på ett starkt positivt samband mellan en flickas utsatthet för mobbing och hennes alkoholkonsumtionsvanor.

Tabell 7 *Alkoholkonsumtionsfrekvens*

Flickor	Inte mobbad	Mobbad	N
Ofta/regelbundet	16	39	55
Sällan/aldrig	257	2	259
N	273	41	314

$r = 0,79$, Korrelationen mellan alkoholkonsumtionsfrekvens och utsatthet för mobbing

Pojkar	Inte mobbad	Mobbad	N
Ofta/regelbundet	22	5	27
Sällan/aldrig	286	23	309
N	308	28	336

$r=0,11$ Korrelationen mellan alkoholkonsumtionsfrekvens och utsatthet för mobbing

Notering. Respondenterna har på frågan "Hur ofta brukar du: dricka starköl/cider/alkoläk/vin/sprit?" svarat på en sjugradig skala, från "aldrig" till "varje dag". Svartalernativet "någon gång i månaden" har i beräkningarna ignorerats. Frekvenserna för svartalernativen "en gång i veckan", "flera gånger i veckan" och "varje dag" har i tabellen och i korrelationsberäkningen slagits samman till "ofta/regelbundet medan alternativet "några gånger per år, "en gång om året eller mera sällan" och "aldrig" slagits samman till "sällan/aldrig".

Någon skillnad mellan mobboffers och könen alkoholkonsumtion som lett till berusning och drogmisbruk framkom inte. Noteras bör dock det stora bortfallet på denna fråga; 65,2 % bortfall för flickorna och 65,8 % för pojkarna.

Det var endast ett fåtal av eleverna som missbrukat droger och hos dessa fanns inga märkbara skillnader mellan mobbade och icke-mobbade och ej heller könen emellan.

6. Diskussion

Den övergripande slutsatsen är att resultaten inte gav något stöd för att mobbing innebär stress då endast ett fåtal skillnader mellan mobbade och icke-mobbade kunde påvisas. Även om vissa könsskillnader framkom i vissa delar av resultaten kan det konstateras att pojkar och flickor generellt sett inte påverkades olika av mobbing.

Hälsa

De flesta mobboffer uppgav att de inte upplevde sig ha sämre hälsa än sina kamrater. Detta strider mot Juvonen & Grahams (2001) påstående om att vara mobbad försämrar immunförsvaret hos offret. En förklaring till detta resultat kan vara att offren för mobbing i denna undersökning inte nått de faser i Seyles GAS-teori (refererad i Bernstein m.fl., 2003) i vilken den utsatta individen dränerar sina energidepåer och får försämrat immunförvar, nämligen motståndsfasen och utmattningsfasen.

Då offer för mobbing inte uppgav sig känna sig mer stressade än övriga elever motsäger resultaten Newman m.fl. (2005) teori om att mobbing skapar stress. Även frånvaron av en ökad frekvens av sömnstörningar motsäger detta. Detta kan ha sin förklaring i bufferhypotesen om socialt stöd (Rigby, 2000). Om offren för mobbing har ett välfungerande socialt nätverk på annat håll, exempelvis genom familjen eller genom vänner, kan de effektivare motverka stress genom bättre copingstrategier. Newman m.fl. (2005) fann dessutom endast effekt av mobbing på stressupplevelse där upplevd isolation också var hög. Möjligtvis upplevde sig inte majoriteten av mobboffren i denna undersökning sig isolerade, trots mobbingen, och kunde därmed hantera stress bättre.

Det framkom en ökad frekvens av ett stressymptom hos mobbade pojkar, nämligen magont. Detta stöder Leymans (refererad i Eriksson m.fl., 2002) forskning på området kortsiktiga psykosomatiska konsekvenser av mobbing. I Assadi och Skanséns (2000) tecken på stress ingår bl.a. dålig mage och därmed stöder detta delresultat en syn på mobbing som en form av stress.

Trygghetskänsla

En skillnad i upplevd trygghet mellan mobbade och icke-mobbade elever framkom hos pojkar gällande hur trygga de upplever sig vara under rasterna på skolan och på vägen mellan skolan och hemmet. Detta kan visa på ett stöd för Levis (refererad i Assadi & Skansén, 2000) anomiska syndrom där en känsla av maktlöshet ingår. Känner offren inte att de har makt över sin situation kan en känsla av otrygghet uppkomma. En individs upplevelse av brist på kontroll över sin situation (maktlöshet) kan ge upphov till negativ stress (Danielsson, 2003). En känsla av brist på kontroll är dock vanligare hos kvinnor (Olf m.fl., 2007), något resultaten i denna undersökning dock motsäger. Negativ stress får mer konsekvenser i form av stressymptom. En förklaring till den ökade frekvensen av magont, som är ett stressymptom, hos pojkar men inte hos flickor i denna undersökning kan vara att pojkarna till skillnad från flickorna upplevde sig otrygga i vissa situationer.

Synen på framtiden

Inga signifikanta skillnader framkom gällande synen på framtiden, varken mellan könen eller mellan mobbade och icke-mobbade elever. Denna brist på pessimism kan antingen påstås motsäga studier refererade till i Bernstein (2003) om att stress framkallar bl.a. just en pessimistisk syn på livet eller fungera som argument mot att mobbing är en form av stress. Det kan vara så att p.g.a. att de flesta mobboffer inte uppvisade en högre frekvens av stressymptom så har de heller inte en mer pessimistisk syn på framtiden. Detta stöder indirekt Bernsteins m.fl. (2003) ovan nämnda fakta; ingen stress, ingen pessimistisk syn.

Dock uppkom vissa skillnader mellan mobboffer och icke-mobbade gällande stressymptom. Att detta inte lett till en pessimistisk framtidssyn kan ha sin förklaring i tidigare nämnda bufferhypotes. Möjligtvis har offren socialt stöd på annat håll som gör att de kan upprätthålla en positiv syn på framtiden.

Alkohol- och drogmissbruk

En signifikant skillnad mellan icke-mobbade och mobbade elever och även mellan könen framkom på frågan angående alkoholkonsumtionsfrekvens. Mobbade flickor intog alkohol betydligt oftare jämfört med andra. Detta överensstämmer med Assadi & Skanséns (2000) teori om att stress kan leda till hälsovådliga beteenden, där alkoholmissbruk ingår. Stöd för mobbing som en form av stress kommer därmed indirekt ur detta. Alkoholmissbruk är också ett tecken på utbrändhet (Bernstein, 2003). Undvikande och ineffektiva copingstrategier, som exempelvis ökad alkoholkonsumtion, är också vanligare bland kvinnor (Olf m.fl., 2007), något som stöds av dessa resultat.

Sammanfattning

Något stöd för att flickor upplever starkare emotionell stress som följd av sin utsatthet för indirekt mobbing erhöles inte i denna undersökning. Det faktum att mobbade flickor oftare drack alkohol än andra är inte tillräckligt för att dra slutsatsen att de är mer utsatta. Snarare verkar det som att de mobbade pojkarna upplevde sig som mer utsatta och därmed påverkades mer emotionellt än flickorna. Detta grundar författaren på att pojkarna kände sig otrygga på två platser medan flickorna upplevde sig lika trygga som sina samkönade kamrater och att mobbade pojkar mer frekvent led av det psykosomatiska symptomet magont än andra.

Det tycks finnas vissa skillnader könen emellan men likheterna överväger olikheterna. Detsamma gäller för likheterna mellan mobbade och icke-mobbade. Då det endast var högstadieelever som mobbats under en okänd tidsperiod som undersöktes kan inga slutsatser om mobbingens konsekvenser på ett mer långtgående perspektiv dras. Kanske är det för tidigt att säga vilka konsekvenser en utsatthet för mobbing kan få för de drabbade eleverna i framtiden. Det finns en möjlighet att mobbingen kan orsaka mer stresssymptom i framtiden och då avslöja större könsskillnader.

Metoddiskussion

En möjlig förklaring till de uteblivna skillnaderna är det validitetsproblem ett urval av frågor innebär. Det kan vara så att skillnader mellan mobbade och ickemobbade och mellan könen skulle framgå av andra frågor i enkäten eller vid frågor som inte berördes i enkäten. Realibiliteten i enkäten som mätinstrument kan också ifrågasättas då svarsskalorna varierade mellan frågorna.

De svar som rapporterats är subjektiva upplevelser (hur eleverna själv kände inför fenomenen) och inte objektiva fakta, något som ytterligare problematiserar vilka slutsatser som kan dras. Hade istället objektiva mätningar av exempelvis en elevs utsatthet för stress i form av kortisolnivå utförts kanske resultaten blivit annorlunda. En annan faktor är eventuell bias från författarens sida i vilka svarsalternativ som ignorerats och vilka som räknats som betydelsefulla. Författarens förutfattade mening (bias) om vad som är normalt och vad som är utöver det

vanliga kan ha påverkat resultatet av undersökningen. Vad som i arbetet har räknats som en normalfrekvens av exempelvis alkoholkonsumtion för en högstadieelev har inte underbyggts av objektiv forskning utan har styrts av författarens subjektiva mening.

Etiska överväganden

Den etiska kritik som kan riktas mot denna undersökning är att ungdomarna inte hade erhållit någon information om att deras svar på enkätfrågorna skulle kunna komma att användas i denna typ av undersökning. Den information ungdomarna erhöll var att enkäten skulle komma att användas för att förbättra livssituationen i kommunen för dem (se bilaga B). Mobbing torde vara ett relativt känsligt område och att denna undersökning enbart fokuserade på detta och bortsåg från enkätsvaren i övriga områden kan ifrågasättas. En positiv aspekt är dock att antalet respondenter var stort och därmed kan inte uppdelningen utifrån kön och mobbad/inte mobbad möjliggöra att enskilda, redan utsatta personer kan urskiljas.

Framtida forskning

Framtida forskning bör koncentreras på att utröna mobbingens konsekvenser över ett längre tidsperspektiv. För att kunna erhålla resultat angående mobbingens eventuella framkallande av stressymptom bör mer objektiva instrument för mätningar användas, såsom experiment där adrenalin- och kortisolnivå undersöks.

Referenslista

- Assadi, A. & Skansén, J. (2000). *Stresshandboken: Lär dig förstå och hantera din stress*. Lund: Studentlitteratur.
- Bernstein, D.A., Penner, L.A., Clarke-Stewart, A., & Roy, E.J. (2003). *Psychology: Sixth Edition*. USA: Houghton Mifflin Company.
- Björk, G.O. (1999). *Mobbning – en fråga om makt?* Lund: Studentlitteratur.
- Danielsson, T. (2003). *Tokstressad: Vad vore livet utan stress?* Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- Eriksson, B., Lindberg, O., Flygare, E., & Daneback, K. (2002). *Skolan – en arena för mobbning: en forskningsöversikt och diskussion kring mobbning i skolan*. Kalmar: Skolverket.
- Höistad, G. (2001). *Mobbning och människovärde: Om förtryck, utanförskap och vad vi kan göra*. Göteborg: Förlagshuset Gothia AB.
- Juvonen, J. & Graham, S. (2001). *Peer Harassment in School: The Plight of the Vulnerable and Victimized*. USA: The Guilford Publications, Inc.
- Mishna, F., Scarcello, I., Pepler, D., & Wiener, J. (2005). Teachers understanding of Bullying [Elektronisk version]. *Canadian Journal of Education*, 4, 718-738.
- Nationella kvalitetsgranskningar 1999- *Skolverkets rapport nr. 180*.
- Newman, M. L., Holden, G. W., & Delville, Y. (2005). Isolation and the stress of being bullied [Elektronisk version]. *Journal of Adolescence*, 3, 343-357.
- Olf, M., Langeland, W., Draijer, N., & Gersons, B. P. R. (2007). Gender Differences in Posttraumatic Stress Disorder [Elektronisk version]. *Psychological Bulletin*, 2, 183-204.
- Reid, P., Monsen, J., & Rivers, I. (2004). Psychology's Contribution to Understanding and Managing Bullying within Schools [Elektronisk version]. *Educational Psychology in practise*, 3, 241-258.
- Rigby, K. (2000). Effects of Peer Victimization in Schools and Perceived Social Support on Adolescent Well-Being [Elektronisk version]. *Journal of Adolescence*, 1, 57-68.
- Skolverket. (2000). *Helheten i utbildningen, utbildning på entreprenad, betygssättningen*. Nationella kvalitetsgranskningar, Skolverkets rapport nr. 190.
- Tehrani, N. (2004). Bullying: a Source of Chronic Posttraumatic Stress? [Elektronisk version]. *British Journal of Guidance and Counselling*, 3, 357-366.